

Porrum, & cepe nefas violare, ac frangere morsu, O sanctas gentes, quibus haec nascuntur in hortis, Numina!

100 Habebant et alia nationes peculiare Deos, quos in hac, aut illa imagine sibi adorandos proponebant, utpote Babylon Belum, Africa Neptunum, Mauritania Jubam, Rhodus Solem, Samos Junonem, Lemnos Vulcanum, Paphos Venere, Delphos Apollinem, Roma Quirinum, Latini Faunum, Athenae Mineram, Syria Atergatin, Arcadia Panem, Ammonitae Molochum, Persia Colum & Jovem, Arabia Jovem & Bacchum, Galia praeter Mercurium, Theutatem, & Haesum, Et ut Sybilla canit de Graecis, ut in Etymol. verb. Idololatria, pag. mibi 489.

101 Ad Hebraeos item, & Chaldaeos hoc crimen foedissime protrepisse, & varia idola sub variis formis, & nominibus coluisse, veluti Miplezet, Tamuz, Beel, & Baal, (quod erat quasi commune omnium idolorum nomen, & Jovem, significabat) Dagon, Astarot, Meleket, Moloch, & aliis similibus, passim sacra Scriptura testatur, ut constat ex 1. Reg. 15. Exo. 8. Ier. 7. & 50. Amos. 5. Indic. 2. & 16. Samuel 5. Deuter. 7. & tradit Funger. ubi supra, verb. Idolum; & plenissimum Catalogum congerens Polyanthae, verb. Idololatria, pag. 610. & P. Pineda d. lib. 7. de rebus Salom.

102 cap. 3. Ita et ut quidam Abrahamum, qui postea fuit dictus, Pater credentium, aliquando idololatriam inseruisse, doceant, ut constat ex traditis a Clem. Alexand. lib. 1. cognit. Suida, verb. Abraham; Philon. in lib. de Abraham; Genebrard. in Chronograph. anno mundi 2049. Cedren. in compend. histor. Andr. Masio in comment. sup. Josue cap. 24. Gaspar. Sanctio in Isai cap. 43. num. 51. pag. 460. & Didaco Matute de prosop. Christi, 3. adales, cap. 1. §. 3. licet contrarium verius, & certius esse videatur ex illis, quae observat Mag. Fr. Raph. de la Torre de viitiis opposit. Relig. tom. 2. quest. 94. art. 4. pag. 115.

Et, ut ad rem redeamus, Seytha Acinacem Arabes lapidem, Persae fluviis, & ligna, Thessali formicas, & Athenienses (quod prius est) Contumeliam, & Impudentiam Deas effecerunt, propriis fanis, & sacrificiis institutis, ut notavit Tull. lib. 2. de leg. Clem. Alex. & Heruet. ubi supra. Erasm. in Proverbio Dea impudentia. Sicuti & La-

104 cedamoni Morti, Senectuti, Paupertati; et Romani adversa Fortuna, Pallori, Febri, & Rubigini, templa & peculiaria sacrificia destinaverunt, ut observat Plin. lib. 3. cap. 7. Abulens. sup. Euseb. Alex. ab Alex. & ejus additionator Tiraquel l. 1. Genial. cap. 13. Valer. Max. lib. 1. cap. 1. Columel. de re rustis, lib. 10. & Matute ubi supra §. 1.

106 De arboribus quoque, & serpentibus, & cur olim ab aliis nationibus pro Diis coli solerent, & hodie etiam colantur, plura congerit Thom. Boc. lib. 1. de signis Eccles. cap. 4.

107 Et Zelanos Indos Simia dentem magno pretio emisse, ut eum adorarent: Simon Majol. recenset in dieb. Canic. colloq. 7. de quadrupedibus, pag. 174. tom. 1.

108 Quinimo et Inter Christianos quosdam hanc olim corruptelam viguisse, ut simul cum Christo idola colerent, aperte ostendit D. Paul. 1. Corinth. 5. & ibidem expressius D. Chrysost. & D.

Greg. lib. 7. epist. 20. & lib. 8. epist. 5. quos refert. Alan. Cop. dialog. 4. cap. 8. in fine.

Et possem quidem innumera alia de idololatria omnium nationum explorare simul & deplorare, & quam varios, ridendos, & portentosos Deos coluerint, & quam impiis, obscenis, & detestandis sacrificiis illos prosecuti fuerint, nisi de hoc argumento latissime scripsissent tunc Auctores supra citati, praecipue D. August. Clem. Alexand. Arnob. Tertul. Cyprian. Lactan. Firmian. Justin. D. Thom. & alii, qui apologias adversus Gentiles ediderunt. Lilius Girald. in integro, & eruditissimo lib. de Diis Gent. Alex. ab Alexand. & ejus additionator. Tiraq. lib. 6. dier. Genial. cap. fin. lib. 2. cap. 22. lib. 3. cap. 12. & l. 4. cap. 14. Thomas Bocius l. 2. de sign. Eccles. cap. 10. & l. 12. cap. 15. & l. 22. cap. 2. Petr. Fab. l. 3. Semestri. cap. 1. cum quatuor seqq. Joan. Funger. in Etymol. ver. Idololatria, & idolum: Joan. Bohem. de morib. Gent. pag. 33. & 57. Simon. Majol. tom. 2. colloq. 1. per tot. Joseph Acosta in histor. moral. Ind. l. 5. in prom. & de procur. Ind. salut. l. 1. cap. 2. 3. 4. & 5. Fr. August. Davila in hist. Mexic. l. 1. cap. 24. & 25. Simon. Majol. in diebus Canicul. tom. 2. colloq. 1. Torquem. in Monarch. Ind. tom. 2. in proem. & l. 6. cap. 1. 2. 3. 4. Raphael de la Torre ubi supra quest. 94. per plures disputationes, Franc. Torreblanca de Magia divinatr. l. 1. cap. 17. & 18. Fr. Joan. de la Puente in convenient. utr. Monarch. l. 3. cap. 12. & 13. ubi etiam agit de antiquorum Hispanorum idololatria, & quando apud illos initium habuit & Bernard. Aldrete dicit. l. 3. de antiq. Hispan. cap. 6.

Et ad illud, et quod de blasphemia crimine addidimus, quae in idololatria virtualiter inest, & ob quam bellum justum infidelibus inferri posse, ex communi opinione probavimus; responderi etiam potest cum doctoribus supra citatis, & praecipue cum Gregorio de Valencia d. disput. 1. quest. 10. punct. 6. vers. Illud autem; blasphemiam, quae in idololatria inest, materialem esse, & in facto consistere, quia reipsa idololatriam Christum Deum verum suis superstitionibus negant. Hanc autem sufficere ad hoc, ut illis bellum legitimum non inferatur, alioqui omnes Infideles, Paganos, & Judaeos debellare liceret: sed illam tantum, quae verè & proprie blasphemiam appellatur scilicet quae in verbis consistit, & nostrae Religionis, ac Christianae Republicae injuriam, & scandalum irrogat, ut tradit D. Tom. 2. 2. quest. 13. art. 1. Etenim in idololatria, etsi blasphemiam contineat, & majus peccatum esse videatur, nullae nostrae Religionis, sed soli Deo injuria fit, cujus vindictam, ut supra diximus, ipse sibi reservat.

Ad quintum autem argumentum de locis, & exemplis sacrae Scripturae, D. Augustini, Cypriani, & aliorum Patrum, quibus, solum idololatriam legitimam bellandi causam praebere, contendimus, responderi potest, et veteris legis exempla, maxime quae ad delictorum punitionem spectant, admirari a nobis potius, quam imitari debere, ut multis argumentis ostendit Gratian. in cap. nos si incompetentes 41. vers. His ita respondetur, 2. q. 7. D. August. in cap. Dixit Dominus 12. l. 4. q. 5. & in c. si quis 19. 22. q. 2. ubi supra.

Et praeterea, et nunquam populum Israel, auc-

auctoritate propria, Chananaeorum Amorrhoeorum, & aliorum Gentium provincias occupasse, ob id tantum, quod infideles, aut idololatriae essent, vel aliis criminibus contra naturam operam darent; sed propter specialem, & expressam Dei jussionem, & donationem, qui eis illas terras ad habitandum promiserat; vel quia eis transitum impediabant, aut aliter infensi erant; vel quia, ut ait D. August. lib. 6. quest. 10. in Josue, & lib. 44. quest. 4. super Numer. cap. 20. serm. 105. de tempore. t. 10. & Castan. collat. 5. c. 24. Sem filius Noë illarum dominus fuerat, & postea, per vim & arma, Chananai, filii Cham, eas sibi usurparunt; unde cum filii Abraham à Sem originem ducerent, illas repetendi & vindicandi, jus praetendere poterunt.

Quibus rationibus alias addit Divus Thom. in 4. dist. 39. art. 1. ad 1. ob quas bella illa non inique ex jure gentium gesta declarant, & prosequitur Sotus lib. 5. de justitia, & jure, quest. 3. art. 1. in fine: Acosta de procur. Ind. salut. lib. 2. c. 5. Bañez dicit. art. 10. col. 532. Aragon in 2. 2. quest. 10. art. 8. pag. 292. vers. Respondetur; novissime Mag. Marquez in Gubernat. Christ. lib. 1. c. 27. pag. 159. & sequent. & Pat. Franc. Suar. post haec scripta in tractat. de Caritat. disput. 13. sect. 5. num. 2. Licet verum sit, in horum consequentiam, et Deum etiam Israelitis praecipisse, ut idolorum templa destruerent, & radicibus dissiparent, ne praedictarum nationum exemplo dilectus sibi populus contaminaretur, quem nimis his superstitutionibus deditum esse sciebat.

116 Et eodem modo accipiendus est et locus ille alter Deuteronom. cap. 20. quo civitates procul sitas deleri Dominus jussit. Etenim non ob diversitatem Religionis, sed ob alias causas, & injurias bellum illis indici, ejusdem capitis initium demonstrat, ubi aperto ore eos hostes appellat: Si exteris ad bellum contra hostes tuos. Etsi ratione idololatriae, & aliorum criminum contra naturam, puniendi essent, non exciperet Dominus foeminas, quae & ipsae eidem peccatis tenerentur, neque cum illis pacem, & foedus inire permitteret, quod cum aliis septem nationibus terrae Promissionis stricte veterat, in c. 7. 9. & 12. ejusdem Deuteronom. ut bene advertunt Abulens. & Liran. ibid. idem Abulens. 2. Paralipom. c. 8. Magist. Histor. c. 11. sup. Deuteronom. Episcop. Chiapens. in Apoloq. contra Sepulch. & Magist. Bañez ubi supra. Ut omittam Glossam Interlinealem, quae, Gentes procul sitas, interpretatur, id est, Religione diversas, (cujus verbis Sepulveda nimis exultat) in sensu allegorico & morali accipiendam esse, & de haereticis, & spiritui adversantibus hominibus, non de idololatriis, aut infidelibus textum illum exponere; et quos etiam in pace, & Scripturae testimoniis, & in ore gladii, quod est Verbum Dei, expugnandos esse testatur. Simileque expositionem admittunt

117 infidelibus textum illum exponere; et quos etiam in pace, & Scripturae testimoniis, & in ore gladii, quod est Verbum Dei, expugnandos esse testatur. Simileque expositionem admittunt

118 et loca D. Augustini, & D. Cypriani in argumento relata: nam ut advertit Greg. de Valent. d. disput. 7. col. 413. vers. Ad tertium, loquuntur de idololatriis à fide apostatis, ut ex eorum verbis apparet, vel secundum Bañez ubi supra, quando bellum idololatriis, & facinorosis infligitur ab his, quibus ipsi subiecti sunt, quod omni jure li-

tere, jam diximus, ut ostendunt exempla Ezechiae, & Nabuchodonosor, ab eisdem Sanctis considerata, & Mathathiae, qui interfecit Judaeum, qui ad aram sacrificaturus accesserat, 1. Machab. 2.

CAPUT XV.

De tituli, sive articuli praecedentis resolutione, & quid verius, aut probabilius in consuetudinibus pugnantium opinionum videatur.

SUMMARIUM.

- Opinio affirmativa, & negativa in articulo debellationis indorum ob idololatriam, & vitia contra naturam, accepta & problematica est.
- Infideles nobis non subiecti, dubium est, an propter solum idololatriam debellari possint.
- Infideles subditi Principibus Christianis absque dubio compelli possunt ad destruendam idololatriam, & alia vitia contra naturam.
- Infideles omnes indistincte debellari possunt, si tyrannidem exercent, & innocentes opprimunt, vel sacrificant, aut edunt.
- Auctorum verba peculiariter recensentur, qui ob defensionem innocentium, infideles debellari posse concedunt.
- Sanguis innocentium inique effusus, clamat, à proximo auxilium petens.
- Justi Lypsi peculiari sententia de debellatione Barbarorum infidelium.
- Infideles debellari possunt, ob immolationem, aut commestionem hominum, quantumvis ii, qui immolantur aut eduntur, sint delinquentes, & alicui ad mortem damnati.
- Bellum justum non solum inferitur pro defensione propria, sed etiam pro liberandis innocentibus, etiam auxilium nostrum non postulansibus.
- Abraham in liberationem Lot justè quinq; Reges Amorrhoeos percussit.
- Pat. Franc. Suarez aperte affirmat, bellum indici posse infidelibus, ad tollenda hominum sacrificia, & innocentes defendendos.
- Bellum, quod suscipitur pro defendendis innocentibus, & tollendis humanis sacrificiis, monitio praecedere debet.
- Remediis severioribus nemo uti debet priusquam mitiora experiat.
- Judex quando possit uti manu militari.
- Doli praesumptionem contra se habet judex, qui utitur remediis duris, ubi blanda sufficerent.
- Bellum quacumque ex causa, & pia praesertim, illatum, regulariter monitio praecedere debet.
- Romanorum mos in bellis per Feccales indicendis, & denuntiandis.
- Bellum non requirit praeviam monitionem, ubi inferitur Turcis, haereticis, & aliis Fidei hostibus.
- Bellum ubi inferitur pro defensione innocentium, & immolatorum, mitissime quantum fieri potest exercendum est.
- Opinio Josephi Acosta, & Dom. Bañez examinatur.
- Belli propositum, quod esse debeat.
- Innocentes per accidens, in bello justis de causis suscepto, sine peccato occiduntur.
- Bellum suscipientes pro defendendis innocentibus, quid ab illis recipere, aut exigere possint, ex opinione P. Molinae.
- Imperium quando licite auferri possit infidelibus, ob defensionem innocentium debellatis.
- Reges nostri quid semper sanxerint, & cupierint, in debellationibus Indorum.
- Indos, & alios infideles debellari posse propter peccata contra naturam, probabiliter affirmari potest.
- D. Marta piaculum esse dicit, dubitare de debellatione infidelium, ob peccata contra naturam.
- Joan. Acorius & alii qualiter distinguant in articulo de-

- debellationis infidelium ob peccata naturam.
- 29 Error in cognitione, & cultu veri Dei, & fidei, invincibili ignorantia aliquando in infidelibus excusatur.
- 30 Numen aliquod superius esse, quo haec inferiora regantur, nemo sanus negare potest.
- 31 Dei veri cognitio res maxima, & obscurissima est.
- 32 Simonides quid responderit Hieroni roganti de Deo, & ejus natura.
- 33 Praecepta naturalia prime classis non admittunt ignorantiae excusationem.
- 34 Infideles ob peccata contra naturam subiciuntur punitioni cujuslibet Principis Christiani.
- 35 Lex 1. C. quando liceat unicuique sine jud. se vind. expenditur, & exornatur.
- 36 Judex ubi deficit, & in mora periculum inest, omnis homo iudex, & miles est adversus latrones, & facinorosos.
- 37 Fures nocturnos, & aggresses quatenus quis possit propria auctoritate punire.
- 38 Forum alienum sortitur quis ratione delicti.
- 39 Delictum dat jurisdictionem ei, qui alias eam non habet.
- 40 Cap. in Archiepiscopatus, de raptorib. explicatur.
- 41 Infideles, & Saraceni crimen sodomiae committentes puniri possunt a iudice Ecclesiastico.
- 42 Vindictam scelerum Deo relinquendam esse, quo modo & sensu in Deuter. & apud D. Paulum dicitur, & num. sequentibus.
- 43 Delicta in Deum, & homines commissa etiam in hoc seculo ab hominibus puniri debent.
- 44 Haeretici aliqui falso tenebant, delicta non esse a Magistratibus punienda.
- 45 Vindicta Magistratum est vindicta Dei.
- 46 Auctoritas D. Pauli 1. Corinth. 5. De his qui foris sunt, multis solutionibus, & expositionibus illustratur.
- 47 Ecclesia qualiter directe, aut indirecte poena excommunicationis, & alius, infideles punire possit.
- 48 D. Pauli series, & paraphrasis epistolae 1. ad Corinth. proponitur.
- 49 Triden. synodus, quae infideles ad Ecclesiae iudicium spectare negat, qualiter accipiatur.
- 50 Augustini locus in secim. 9. de puero Centurion. exponitur.
- 51 Ecclesia cur saepius usa non fuerit jurisdictione, quam habet in infideles.
- 52 Infideles priusquam debellantur, de suis erroribus admonendi sunt.
- 53 Infideles ubi puniri, & debellari posse dicimus, ob peccata contra naturam, intelligendum est de his, quae committunt postquam moniti sunt, ut ab illis desistant, non de praeteritis.
- 54 Malum, cum sine punitione perseverat, augetur.
- 55 Infideles licet de praesenti turbentur, vel indignentur, ob id quod eos compellamus ad observandam legem naturae, perseverandum tamen est propter spem boni futuri.
- 56 Panarum, & suppliciorum impositio quo sine, & intentione fieri debeat.
- 57 Poena omnis non tam ad delictum pertinet, quam ad exemplum.

Vidimus, & bona quidem fide sigillatim propalavimus, & communivimus omnes auctoritates, atque argumenta, quae in hoc controverso juris articulo, pro affirmativa, & negativa sententia stare, & urgere videntur. De quibus non immerito illud Lucani, 1. Pharsal. dicere possumus:

—Quis justius induat arma
Scire nefas: magno se iudice quisque tustur.

Atque ita non est mirum si Auctores modò in hanc, modò in illam opinionem propendeant, & eorum aliqui, veluti problematicè, pro utra-

que decertent. Inter quos praecipuè caput effert Anton. à Corduba in *quæstion. lib. 1. quæst. 55. dub. 5. pag. 498. & seqq.* Quod ego nullatenus reprehenderem, ubi de infidelibus nobis non subjectis sermo esset, qui solo idololatricæ vitio laborarent, & quaereretur, an ob hoc illis bellum inferri possit?

Ideo autem de infidelibus non subditis dixi, quoniam in illis, qui Principibus Christianis subjacent, omnes communiter utriusque partis assertores consentiunt, vi, & armis, aliisque supplicis compelli posse, ut ab idololatricæ crimine abstineant, & divini, & naturalis juris præcepta sequantur, ut constat ex relatis à Magist. Banez in 2. 2. quæst. 10. art. 10. col. 505. vers. *Dubitatur secundo, Aragon. ibid. art. 8. vers. Quarta conclusio, pag. 292. Molina de justit. & jure, tract. 2. disp. 106. col. 436. vers. Secunda conclusio, & in materia de Fide, quæst. 10. art. 11. Fr. Thom. à Jesu de procur. omni. gent. salut. l. 4. 1. part. dub. 4. pag. 208. & 209. & novissimè Pat. Francisc. Suarez in tract. de Fide, disp. 18. sect. 4. ex num. 6.*

Si verò non solum idololatricæ in infidelibus reperitur, sed sæva quoque & effrænata tyrannis, humanae carnis ingluvies, & cruenta, & execranda innocentium sacrificia, quæ ea esse supra probavimus, quæ nostri Indi, ut plurimum, frequentabant: tunc veriore & probabiliorem eorum sententiam existimo, qui ob has injurias, & oppressiones tollendas, bellum adversus omnes infideles permittunt, quamvis nobis subjecti non sint, & contra positi auxilium nostrum non exigant, & sua sorte contenti vivere dicantur. Hoc enim urgentissimè evincunt rationes, & testimonia quæ in ejusdem sententiæ comprobationem adduximus.

Neque omnino rejicere audent, qui contrariam sequuntur, ut pater est ex Victoria in *relect. 2. de Indis, num. 15. Gregor. Lopez in dict. l. 2. tit. 2. par. 2. glos. mag. col. antepen. & col. ult. vers. Septima conclusio, elegantissimo Joseph. Acosta l. 2. de procur. Indor. salut. c. 6. & Covarrub. in regul. peccatum, 1. part. 1. §. 10. numer. 5. vers. Unde ad subvertendum, ubi, licet accertimè defendisset, infidelibus, qui nobis nihil nocuerunt, bellum justè moveri non posse; concludit tamen, quòd si isti infideles in subditos tyrannicè agerent, & innocentium sanguinem idolis funderent, justè bello lacessiri poterunt, non solum auctoritate divina, sed etiam humana, & publica: quia sanguis, inquit, innocentium, qui iniquissimè occidebantur, clamare eo casu videntur, à proximis auxilium petens.*

Idem etiam resolvit Mag. Banez *dict. art. 10. col. 535. vers. Tertia conclusio*, apertè docens, infideles, etiam non subditos, posse compelli, ne homines immolent idolis, etiam volentes immolari, & Molina *disp. 106. vers. Tertia conclusio*, ubi ait, fas esse movere bellum adversus infideles, juraque illius persequi, etiam absque ulla summi Pontificis auctoritate si innocentes immolent, aut eos interficiant, ut eorum carnis vescantur, aut quovis alio modo injustè perimant, vel si subditos tyrannicè legibus opprimant, aut alia simili ratione divexent. Neque

necesse esse expectare, ut innocentes ad mortem ducantur, sed cogi posse, ut statim cesserit à pessimo ritu, aut consuetudine, & ut iniquæ, & pessimæ leges abrogentur, inferendo, si ad id opus fuerit, bellum, juraque illius prosequendo, ac deponendo Principes iniquos, aliosque, si opus fuerit, creando, quantumvis barbari, ac subditi ipsi velint, eos mores, & sacrificia retinere, nolintque, extraneos ea de causa bellum inducere.

His proxime accedit Just. Lips. in *Politic. lib. 5. c. 4.* ubi inquit: *Fam. & invasio quadam legitima videtur, etiam sine injuria, ut in barbaros, & moribus aut religione prorsus à nobis abhorrentes, maxime si potentes ii, & aliena ipsi invaserunt, aut invadant. Causa enim hic est coercitio, & in malo repressio.*

Eisdem assentitur Joan. Azor. *lib. 8. instit. Moral. c. 24. vers. Decimo queritur, col. 1278.* quem sequitur, & transcribit Fr. Thom. à Jesu de *proc. omni. gent. salut. lib. 4. dub. 4. pag. 208.* concludens, adè licitum esse bellum, ob vitandas has hominum immolationes, aut maclationes, ut eorum carnis vescantur more ferarum, ut procedat etiam si fontes homines, alioqui capitis poena damnati, Diis immolari apud infideles solent, aut maclati, ut eorum carnes edantur. Fontes enim (inquit) jure quidem capite puniuntur, nefarie tamen, & impie Diis immolantur, aut ob humanarum carnis esum necantur. Quod ultimum eo notabilius videtur, quoniam Mag. Banez ubi *supra*, & Suar. statim citandus, contrarium expressè affirmant, docentes, non posse compelli infideles, ne eos immolent, qui alias à Republ. justè erant ad mortem damnati: quia tali in casu magis idololatricæ, quam homicidæ esse censentur, & non contra justitiam, sed tantum contra Religionem peccant, & ita cessat defensio innocentium.

Pat. quoque Mag. Lorea in 2. 2. *sect. 3. disput. 52. num. 2. pag. 968.* cum justum fuisse bellum assertisset, quod defensivum appellatur, eandem conclusionem ampliat, ut non solum in propria defensione procedat, sed & in alterius cujuslibet innocentis, etiam auxilium nostrum non postulantis, vel liberari renuentis: & ideo, inquit, justum fuit bellum, quo Abraham in liberationem Lot percussit quinque Reges Amorrhæorum, *Genes. 14.* Et ex eodem capite potuit esse bellum justum contra Indos barbaros, apud quos frequenter in usu erant cædes hominum innocentium ad sacrificia, & ad vescendum humanis carnis.

Et tandem t eidem opinioni hac in parte assentitur eruditiss. Pat. Franc. Suar. in *dict. tract. de Fide, disp. 18. sect. 4. num. 2. & 4. in tractat. de Caritate, disp. 13. sect. 5. ex num. 5.* ubi ait, ad defendendos innocentes licitum esse vim inferre his infidelibus, ne sacrificent infantes Diis suis, quia hoc juxta ordinem caritatis licet: imò præceptum est, si commode fieri potest. Additque etiam, id fieri posse, non solum ad liberandos infantes, sed etiam adultos, etiam si ipsi consentiant, & velint sacrificari idolis, quia in hoc peiores quam amentes sunt, & quia non sunt domini propriae vitæ, propter quod quilibet potest ab alio cogi, ne se occidat.

Tom. I. de Ind. jure.

Benè tamen verum est, quod, ut supra dicti auctores advertunt, præsertim Anton. à Corduba *dict. quæst. 57. dub. 6. per totum, pag. 505. & seqq.* ad justitiam hujus belli, quod pro innocentium defensione, & liberatione adversus barbaros irrogatur, necessarium esse videtur, ut prius blande, & sufficienter moneantur, ut à suis cruentis sacrificiis, tyrannicis oppressionibus, & feracibus conviviis abstineant. Nemo etenim prudens remediis durioribus, & severioribus uti debet prius quam mitiora, & faciliora experiat, juxta illud Ovid. 1. *Metamor.*

Cuncta prius tentanda sunt, sed immedicabile vulnus
Ense recidendum est, ne pars tyncera trabatur.

Et doctrinam Ulpian. in l. 3. *vers. Sed melius, ff. ne vis fiat ei*, ubi tradit, non aliter posse judicem decreta sua per manum militare defendere, quam si jure sue potestatis id exequi nequeat; quod late exornant Bart. & Doct. ibidem, & in l. *sed si possessor de jur. jurand.* Andr. Gail. *lib. 2. observat. 6. n. 2. & Menoch. cons. 221. num. 7. lib. 1.* ubi resolvit, quod dolus præsumptio nem contra se habere eos, qui aliter faciunt, & conducit illud Cicer. *lib. 1. offic. dum ait: Nam cum sint duo genera decertandi, unum per discipationem, alterum per vim; cumque illud præsumptum sit hominis, hoc belluarum, confugiendum est ad posterius, si uti non liceat superiore.*

Ac quemadmodum in aliis causis, quæ bellum justum reddere solent, præmonitio, & requisitio adversæ partis præcedere debet, ut ab injuriis, quas ferre parat, absteat, vel quæ intulit damna compenset, ut præclare ostendit D. August. *relatus in c. Dominus noster 23. q. 2.* & alii auctores, quos adduximus *supra cap. 12. n. 3. Bald. in l. si manumissor, C. de obseq. patron. præstant. idem Bald. in l. 2. num. 71. C. de servit. & aqua, Angel. cons. 14. colum. 1. Martini. Laud. de bello, §. 37. & §. 39. Lancelot. Conrad. in temp. judic. lib. 1. c. 1. §. 3. in verb. Bellum, num. 5.* ita & in hac, quæ pietatis causa, suscipitur, longè majori ratione nihil impium, & crudele intervenire oportet, nisi prius serio hæc animadversio præcedat, illiusque effectus irriti esse videantur, ut repetimus *infra cap. sequent. ex n. 5. & infra hoc eodem cap. num. 52.* Et exemplo suo ostendebant Romani, qui per Feciales, jam inde à Numæ Pompilio constitutos, ita demum bellum comminabantur, ac decernebant, si præmoniti hostes, res ablatas non redderent, & justa facere recusassent, ut insiquate Cicero *dict. lib. 1. offic. Bella* (inquit) *non nisi justis de causis suscipiantur, nec inferantur, nisi rebus repetitis, ne scivatur ultra modum in vicinos; ut latè tradunt Dionis. Halicar. Livii. Fene. tel. Plurarc. & alii, quos refert Rosin. de antiq. Roman. lib. 10. cap. 1. & 2. latissimè Alexan. & ejus additionar. Tiraq. lib. 5. Genial. c. 3. Lassus. in lib. 2. §. & ita leges. ff. de orig. jur. Andr. Gail. de pignorationib. sive repræsentatis, c. 2. Balthasar. Ayala de jure, & officio belli, lib. 1. cap. 1. & Camill. Borrelli. de præstant. Reg. Cathol. c. 32. n. 15. & sequentibus.* quod tamen num. 107. hoc non requirit docet, ubi de inferendo bello Turcis, infidelibus, & hæreticis, & aliis fidei hostibus agitur.

Ex eodem quoque fonte dimanat, eximie
 19 curare debere Principes, qui hæc bella pro
 innocentium defensione suscipiunt, ut defensio
 ista cum minimo infidelium damno adhibeatur,
 ita ut neque dominio, neque vita spolientur, si
 possunt terrore, aut subjectione aliqua conti-
 neri. Et cum primis caveatur, ne plures inno-
 centes ejusmodi bellorum occasione absuman-
 tur, quam ipsorum barbarorum tyrannide, &
 eruentis sacrificiis, aut mactationibus perire po-
 tuissem. Quod optime advertit, & parum in his
 Indiciis bellis curatum fuisse dolet Joseph. Acost.
 dict. l. 2. de procur. Ind. salut. c. 5. p. 232. & Baf.
 d. quest. 10. art. 10. pag. 535. vers. Tertia con-
 20 clusio, in fine, & Nimis tamen absolute docentes,
 ab hoc bello abstineendum, si ex eo sequere-
 tur mors plurium innocentium, quam esset nu-
 merus immolatorum. Nam supposito, quod
 propter hanc causam justè pugnatur, ut cum
 21 ipsis, & aliis auctoribus asseruimus, omnia quo-
 que licere, affirmare debemus, quæ ad com-
 parandam victoriam, & compescendos barba-
 ros necessaria, & commoda fuerint: & licet ex
 intentione nullum damnus innocentibus in-
 22 ferre possit, & quia semper bellum eo proposito
 fieri debet, ut malum virescat, & bonum promo-
 veatur, cap. militare 23. quest. 1. & Per accidens
 tamen, & ex consequenti, contra eos quoque
 præliari potest, præsertim, ubi ab aliis inter-
 pugnandum distingui nequeant, vel cum ipsis
 nocentibus, ut semper fieri assolet, arma su-
 mant, impediuntque, ne victoria paretur, & fi-
 nis prædictis sacrificiis, & mactationibus homi-
 num imponatur, ut perspicue colligitur ex iis,
 quæ in materia de bello communis omnium Theo-
 logorum, & Jurisconsultorum opinio, & reso-
 luto testatur, de qua per Victor. in relat. de bello
 ex num. 15. Covarr. in reg. peccatum, 2. part.
 §. 11. Sylvest. verb. Bellum, quest. 9. & 10.
 Cajetan. eod. verb. Adrian. quest. de bello. §. Sed
 an, Castr. lib. 2. de justa heret. punit. cap. 14.
 Ayala de jure, & offic. belli, l. 1. c. 5. Molina
 de just. & jure, tractat. 1. ex disp. 117. usque
 ad 122. Lorca in 2. 2. sect. 3. disp. 53. memb. 1.
 pag. 981.

23 Atque ita & Molina dict. d. sp. 106. in fine,
 quamvis in his bellis, quæ ad subveniendum in-
 nocentibus inferuntur, illis multum consulend-
 um esse suadeat, in quorum gratiam pugnatur,
 quorumque partes aguntur, fas tamen esse, in-
 quit, bellantibus, expensas belli de bonis adver-
 sariorum, etiam innocentium, sibi usurpare, &
 recompensationem injuriarum, & damnorum, si
 quæ ab adversariis inter bellandum acceperunt,
 necnon justum præmium sui laboris, & indus-
 triæ: Neque enim gratis tenentur, se exponere
 periculis, suamque operam, & industriam collo-
 care: Ipsi quoque hostes tenentur, hæc omnia
 solvere, qui causa injusta fuerunt, ut bellum jus-
 tum adversus eos susciperetur. Quinimo & im-
 24 perium ab eis auferri posse resolvit, si ad inno-
 centium, illiusque Reipublicæ bonum spectet,
 ut bellantes dominium integrum earum regio-
 nam assumant. Id quod plerumque usu, inquit,
 evenit, & in his Indiarum Occidentium provin-
 ciis contigisse videmus, tum ipsorum barba-
 rorum, factis, & factis, tum bellorum eventibus,

Ducumque, & militum facinoribus ita deside-
 rantibus: & licet semper nostris piissimis Regi-
 bus curæ fuerit, & inviolabili lege sanxerint, ut
 in omnibus expeditionibus, quæ fiunt, faciendæ-
 que sunt, sive ad novas gentes quaerendas, sive
 ad jam quasitas pervestigandas, Indi omnes li-
 beri maneat, suisque rebus, & dominiis liberè
 uti relinquantur, neque nostri milites illos ag-
 grediantur, vexent, aut cædant non lacessiti:
 neque undecumque captos servare compellant,
 de quo aliqua tradit Joseph. Acost. dict. lib. 2.
 de procur. Ind. salut. c. 7. & Nos supra sæpè te-
 tigimus, & pluribus inferius agemus.

Superest, ut de tertio membro dispiciamus,
 scilicet de peccatis, quæ ab istis Indis passim
 perpetrari probavimus, Deum verum non colen-
 tes, nec cognoscentes, & foedis suis, & spurcis
 moribus omnia naturalis juris præcepta turban-
 tes, & transgredientes. Et in hoc, quamvis auc-
 tores, ut vidimus, maximoperè digladiantur,
 satis & probabiliter censo Innocentii, & sequa-
 26 cium opinionem, qui propter hæc crimina puniri,
 & debellari posse à Christianis Principibus de
 licentia Summi Pontificis tradunt, si moniti ab
 illis non desistant: quod tenuit, & latè contra
 Victoriam defendere conatus fuit insignis noster
 Greg. Lupus in l. 2. tit. 23. part. 2. glos. magn.
 col. 16. vers. Ego verò, dicens, hanc sententiam
 esse communem omnium Canonistarum, & Leg-
 27 istarum, & aliorum Theologorum. Et & adeo
 certum esse concludit Marta in tractat. de juris-
 dict. 1. part. c. 24. ut piaculum ducat de ea du-
 bitare, & Marquard. in tractat. de fidei & infide-
 libus, 3. part. c. 1. num. 39. ubi aperè inquit,
 quod non peccatur Hispani, qui punierunt In-
 dos delinquentes contra naturam.

Et licet idem Gregor. Lup. in eadem glos. col.
 ult. vers. Sexta conclusio, in angustia, ut ipse in-
 quit, decidendi positus, consulere ad præsens
 ausus non fuerit, quod in acquisitione istorum
 Indorum illa doctrina Innocentii utamur: eam
 tamen sub quadam distinctione novissime ad-
 mitunt & Joan. Azor. dict. lib. 8. instit. Moral. 28
 c. 24. quest. 9. & ea sequens, & transcribens
 Fr. Thom. à Jesu de procur. omni. gent. salut.
 l. 5. dub. 4. pag. 207. dicentes, quod licet infi-
 deles justè puniri nequeant, ubi id jus naturæ
 non servant, quod debitum Deo cultum, & ho-
 norem tribuendum præscribit. Si vero illud aliud
 jus ejusdem naturæ dissolvant, perturbant, &
 negligant, quod cuique homini reddendum, quod
 suum est, jubet, & aliis non fieri, quod nobis fe-
 ri volumus, tunc jure optimo puniri possent, ut
 si furta, latrocinia, adulteria, homicidia, falsa
 testimonia, incestus, stupra, aut ipsi perpetra-
 rent, aut liberam facultatem, hujusmodi mala
 perpetrandi, concederent, vel passim in subditis
 sine ulla pœna ac supplicio permitterent. His
 etenim legibus naturæ violatis, planè consequi-
 tur, ut innocentes multis damnis, incommodis,
 & malis afficiantur, communisque humanæ Rei-
 publicæ salus, pax, & tranquillitas in tuto con-
 sistere nequeat. Pro quibus defendendis licitum
 est, vi, & armis adversus quoslibet infideles cer-
 tare, ut jam supra probatum reliquimus.

Quæ distinctio in utraque sui parte vera esse
 videtur. Nam & errorem in Dei cognitione, & 29
 cul-

cultu, ac mysteriis fidei, etiam quæ ad salutem
 sunt necessaria, omnes auctores magis communi-
 ter in infidelibus excusare solent, & invincibili-
 lem, sive inculpabilem ignorantiam admittere
 tradunt, si illis talia mysteria proposita non fue-
 rint, nec per eos steterit, quominus propone-
 rent, ut constat ex D. Thom. 2. 2. quest. 10.
 art. 1. Durand. in 3. dist. 25. q. 1. lib. ad Victor.
 in relect. de Indis, concl. 1. & segg. Conrad. de
 contract. q. 100. Almain. tract. 1. moral. cap. 4.
 propos. 2. Vega l. 6. de justit. cap. 18. Alphons.
 de Castro l. 2. de lege penali, c. 14. Petr. de So-
 to in tractat. de ration. meden. peccat. sect. 2. post
 medium, Gabriel Vasq. in 1. 2. quest. 76. art. 2.
 disp. 120. Pat. Suar. in tractat. de fide, disp. 17.
 sect. 1. & 2. per totam, & diximus supra hoc lib.
 cap. 10. num. 79.

30 Etenim & licet nihil esse possit tam apertum,
 tamque perspicuum, quam esse aliquod Numen
 præstantissimum, quo inferiora hæc, & superiora
 regantur: ita ut qui neget, vix sanæ mentis
 existimari debeat, ut ait Aristot. l. 1. Topic.
 c. 9. Cicer. lib. 2. de nat. Deor. Arnob. l. 1. ad-
 vers. Gent. & supra cap. 13. ex num. 75. in argu-
 mentis contrariæ sententiæ retulimus, & novissi-
 ma est adversus Atheistas eleganter concludit Pat.
 Fr. Joan. Marq. in gubernat. Christ. lib. 2. c. 23.

31 ex pag. 294. Res tamen & maxima, & obscuris-
 sima est Dei veri cognitio, & quæ nec doceri,
 nec exprimi satis sine fide ab hominibus potest:
 quia non est cognitio sine fide, neque fides sine
 cognitione. Estque Deus res quadam captu, ac
 venatu difficilis, semper recedens, atque à per-
 sequente procul se removens, ut præclare prose-
 quitur Clemens Alexand. lib. 2. Stromat. cap. 1.
 & 5. lib. 5. c. 1. & lib. 7. c. 4. & D. August. in
 aliis locis relatis à Vasq. dict. c. 3. & præsensit
 Plato in Timeo, dum dixit, Genitorem univer-
 sitatis tam difficile est invenire, quam inventum

32 impossibile dignè profari. Et & Simonides, qui
 ut refert Cicero lib. 1. de nat. Deor. cum quasi-
 tus fuisset à Hierone Tyranno, quid aut qualis
 esset Deus? deliberandi causa sibi unum diem
 postulavit, tum idem ex eo postredie quæreret,
 biduum petiit: cum sæpius duplicaret numerum
 dierum, admiransque Hiero quæreret, cur ita fa-
 ceret? Quia quanto, inquit, diutius considero,

33 tanto res mihi videtur obscurior. At verò, & si
 de præceptis naturalibus agamus, & præsertim
 illis, quæ prioris classis esse dicuntur, & homi-
 nibus, eo ipso quod homines sint, natura præ-
 scribit: planè constat, nullam in eorum transgres-
 sione ignorantiam, vel excusationem admitti,
 ut communiter docent omnes Theologi post
 D. Thom. in 2. 2. quest. 94. art. 6. & plures
 alii, quorum mentionem fecimus supra cap. pro-
 ximo, num. 34. & eruditissimus, & illustrissim.
 Cardin. Toler. in summ. lib. 4. c. 6. n. 9.

Quæ sententia, & resolutio retenta, non erit
 difficile respondere ad argumenta, quæ pro con-
 traria consideravimus. Nam circa primum dicere
 possumus, quod etsi verum sit, bellum punitivum
 regulariter inter subditos exerceri, & etiam si
 concedamus infideles, extra imperium, jurisdic-
 tionem, aut territorium Romani Pontificis, &
 34 aliorum Christianorum Principum repetiri, & ubi
 tamen prædictis vitis, & sceleribus inquinantur,

Tom. I. de Ind. jure.

& moniti, ut ab illis desistant, id facere nolunt,
 statim incipiunt sub illius Principis imperio, &
 coertione constitui, qui naturalis justitia vindic-
 tam, & innocentium defensionem suscipiens, eos
 compescere, & punire voluerit, ut satis evincunt
 rationes, & auctoritates, quas supra in favorem
 hujus opinionis expendimus, & insinuat Anton.
 à Corduba d. quest. 57. dub. 5. vers. Sed certè,
 pag. 501.

Quibus addere possumus & elegantem Imp. 35
 Valent. Theod. & Arcad constitutionem in l. 1.
 C. quando liceat unicuique sine iudice se vindicare,
 ubi tradunt, in publicos hostes, latrones, & pacis,
 ac quietis publicæ turbatores, & omnes homines, 36
 quantumvis privatos, iudices, & ultores esse,
 Nam quod serum est punire iudicio, subjugamus
 edicto. Cui conveniunt verba Tertul. in Apolog.
 quem refert Durant. Casell. lib. 1. var. cap. 1.
 In reos majestatis, & publicos hostes omnis homo
 miles est, Catonis apud Salust. in Catil. Nam cæ-
 tera maleficia tum persequere, ubi facta sunt, hoc
 nisi provideris: ne accidat, ubi venerit, frustra
 iudicia implores: & alia, & quæ de nocturnis, &
 37 agrestibus furibus, & latronibus occidendis, &
 jure sibi propria auctoritate dicendo, & iudex
 deficit, vel in mora periculum inest, docet text.
 in l. 4. D. ad leg. Aquil. l. furem, ff. ad leg.
 Cornel. de sicar. l. si pignore, §. furem, ff. de furt.
 l. de pupillo, §. si quis rivos, ff. de oper. novi nunt.
 l. quantitas, ff. de pignor. l. ait Prætor. §. si
 debitorem, ff. que in fraud. cred. l. ult. C. in quib.
 caus. in integr. rest. cum aliis, quæ latè cumulant
 Alberic. in dictionar. verb. Vindicta, Hippolit.
 de Marsil. in lib. antic. num. 4. C. de rapt. virgin.
 Fusc. in sing. verb. Occidere, num. 3. Tiber. De-
 cian. in tract. criminal. lib. 6. cap. 28. num. 2.
 & lib. 9. c. 29. Cujac. lib. 14. observation. c. 15.
 Forcatul. in neezom. dialog. 96. num. 11. & 12.
 & Guiller. Forner. lib. 1. selectar. c. 22.

Neque longe abest alia juris regula, qua do-
 cemur, & ratione delicti reos forum alienum 38
 tiri, & à iudice, aliàs non suo, puniri posse, de
 qua in l. 1. & aut. qua in provincia, C. ubi de
 crimin. agi oport. l. 1. C. ubi Senat. vel Clariss.
 l. si cui, §. idem Imper. & l. ultim. ff. de accusat.
 cap. 1. de raptor. c. postulasti, cap. ultim. de for-
 compet. ubi glos. verbo, Ratione delicti, ita in-
 quit: Nota, quod ratione delicti efficitur quis de
 jurisdictione alterius: & ita delictum dat juris-
 39 dictionem ei, qui aliàs eam non habebat: idem pro-
 bat. l. 32. tit. 2. part. 3. l. 15. tit. 1. part. 7.
 ubi Gregor. alia plurima congruit, & latè prose-
 quitur Covar. in pract. cap. 11. Marant. de ord.
 judic. 4. part. distinct. 8. ex num. 1. Ducn. re-
 gul. 378. Clar. & ejus addition. Bajard. in pract.
 crimin. §. fin. q. 38. Bobadilla, qui plures refert
 in Polit. lib. 2. cap. 13. ex num. 71. & cap. 16.
 num. 154. & novissime Barbos. in l. heres ab-
 sens, §. proinde, ff. de iudiciis.

Quibus ego magis in terminis nostræ qua-
 sitionis adjicio & celebrem text. in cap. in Archiepis-
 40 copatu, de raptor. ubi cum summus Pontifex tra-
 dat, Saracenos, crimen sodomie committentes,
 ab Archiepiscopo Panormitano puniri posse, ad-
 vertunt Abbas, & Joan. de Annona ibidem, idè
 illud crimen mixti fori effectum, & puniri po-
 tuisse, non solum à iudice seculari, verum etiam

41 ab Ecclesiastico quia infideles illi contra legem naturæ peccarunt, & ad hoc probandum allegant doctrinam Innocenti. & Joan. Andr. in d. c. quod super, & idem latius tradit Tiber. Decian. lib. 4. crimin. c. 27. n. 2. & Bobadilla d. lib. 2. a. 17. num. 67. Inquit tamen Decianus, hoc intelligendum esse in defectum iudicis secularis, & sic mediâ: immediatè enim subsunt seculari, & legibus Imperialibus, non Canonicis e. gaudeamus, ubi omnes, de divorciis, & toto tit. C. de Judais. Et postea prosequitur alios casus, in quibus Ecclesiastici iudices contra Judæos, & infideles procedere possunt.

Ad secundum autem argumentum, ex sacræ Paginæ auctoritatibus sumptum, quibus probavimus, prædictorum scelerum ultionem, & vindictam Deo relinquendam esse: Respondetur, quod loca illa Deuter. 35. Pauli ad Roman. 12. & ad Hebræ. 10. non eam mentem habere, ut humanam punitionem excludant, qua mediante, solet Deus sua iudicia exercere. Alioquin (ut ait Corduba d. dub. 5. pag. 503. vers. Sed certe) sequeretur, nullum compelli posse, ut à peccato vel errore aut hæresi recedat, modo Christianus sit, modo non.

43 Quod haud dubie esset contra doctrinam Sanctorum, & Ecclesiæ, ut patet ex c. nimium. cap. displicet, cap. si duo, cap. si Ecclesia, c. qui peccat. c. ea vindicta 23. q. 4. & ex traditis à D. Thom. 2. 2. quæst. 3. artic. 2. ad tertium. Quapropter Cajetan. in dicit. epist. ad Hebr. cap. 10. sic illum exponit: Nullas enim justè vindicat, nisi Deus, aut divina auctoritate. Et Cornel. à Lapide dicit. cap. 12. ad Roman. num. 156. postquam communem illius loci expositionem esse tradidit ut ibi D. Paulus loquatur de propria injuria remittenda, ejusque vindicta Deo relinquenda, ita subiungit: Ex hac Moysi, & Pauli sententia Manichæi, Anabaptista, Lutherus, & Erasmus docent, apud Christianos non licere Magistratui bello, aliove modo vindicare Reipublicæ injurias, & impro-

45 borum peccata: sed errant gravissimè: Nam vindicta Magistratus est vindicta Dei, ut probatur cap. seq. initio. Privata ergo vindicta hic tantum prohibetur, non autem illa, quæ fit per justitiam, & potestatem publicam, &c.

Idem auctor. in Comment. sup. Deuter. dicit. c. 32. vers. 35. ultionem hanc, quam sibi Deus reservare dicit, per mala, & plagas, in quæ corruere solent, impleri notavit, & præsertim per manus hostium, Deo ita ordinante, puniri. Et Nicol. de Lyra in postilla 11. dicit. c. 10. ad Hebr. juxta eundem sensum observat, quod etsi per iudices, & alias humanas potestates dicta scelera sæpesæpius puniri contingat: idè tamen illorum vindicta Deo servari dicitur: Quia etsi iudices vindicent, hoc tamen non convenit eis, nisi in quantum sunt Dei ministri. Quam eandem humanorum iudicium, seu Principum potestatem agnovit etiam Paul. Burgens. in 2. addit. ad d. postillam Lyran, nisi quod hic verba illa, Mibi vindictam magis exponenda esse, inquit, supponendo defectum iudicium, qui multa mala relinquunt impunita quasi dicat: Eri iudices hujus seculi talia non vindicent; tamen mibi vindictam, & ego reddam.

Quod autem ex alio testimonio ejusdem D. Pauli 1. Corinth. 5. evincebamus, dum nobis de

his, qui foris sunt, judicare, inhibere videtur, difficillius quidem est; quoniam id de infidelibus accipiunt primi ex SS. Patribus, & alii Doctores quos in argumento retulimus. Sed quod adhuc plures, & satis quidem congruas solutiones habet, quas exactè prosequuntur Alvar. Pelag. lib. 5. de plant. Eccles. c. 37. vers. Licet enim, Navar. in cap. ita quorundam, de Judais notab. 8. num. 4. Corduba dicit. dub. 5. pag. 502. vers. Sed certe neque hæc auctoritas, Marta dicit. tract. de juris dicit. 1. part. cap. 24. ex num. 56. Valenzuela in munit. contra Venet. part. 4. ex num. 181. & Simon Majol. de perfidia Judæor. pag. 72. Inter quas receptor, & Apostoli verbis congruentior esse videtur, ut nequitiam neque Ecclesiæ potestatem cohibendi, & puniendi infideles, si prædictis sceleribus inquinati reperiantur. Sed tantum dicat, non posse adversus illos directè Ecclesiasticum gladium distingere, hoc est, majori, vel minori, excommunicationis sententia, uti cum foris, id est extra Ecclesiæ gremium positi sint. Unde verbum illud, judicare, explicat Hugo Cardin. ibidem, id est: Non debeo eos excommunicare, vel ut ait S. Thom. In eos sententiam condemnationis ferre. Bene autem ex causa legitima, monitione debita precedente, & judicatio, & judicare potest ejusdem infidelibus iudicio punitivo indirectè, eos pena spirituali excommunicationis puniendo, veluti cum fideles prohibet, ne cum illis communicent, ut habetur in c. sepè 28. quæst. 1. Et etiam poena temporalis, & corporali directè, ut dicitur in eod. cap. sepè, & in cap. Judæi, cap. postulat, & cap. consulit, de Judais, cap. Judæi, de testibus, cap. post miserabilem, de iuribus, & cap. in Archiepiscopatu, de raptorib. & in multis aliis casibus, & exemplis à nobis supra relatis, & à Silvest. verbo, Judæus, q. 4. & 5.

Quam expositionem tradit, & probat Div. Thom. in eod. c. 5. lect. ult. & 2. 2. quæst. 10. artic. 9. 10. & 11. & latius Cajetan. ibidem Alexand. de Ales. part. 2. quæst. 160. memb. 1. glos. in cap. Judæi, de Judais, & in c. multi. 2. q. 1. & in cap. constituit. 22. q. 4. Turrecremata in summ. de Eccles. lib. 2. cap. 114. proposit. 13. Florentin. 2. part. tit. 12. c. 13. §. 1. Innocent. in d. cap. quod super, de voto, Calderin. cons. 2. de Judais in fine, Dominic. in dicit. cap. multi, & Navarr. Cordub. Valenzuel. & Marta ubi supra.

Egoque, quod hæc interpretatio manifestior reddatur, cum eod. D. Thom. Ambros. Anselm. Dionysio, & aliis animadverto, D. Paulum aliam scripsisse Epistolam, quam Corinthiis prius miserat, quæ modò non extat in Canone, in qua (ut apparet) illos admonuerat, ut à se quemdam peccatorem separarent. Quod cum Corinthiis facere disrulsissent, ex præva intelligentia ejusdem verbi in eadem Epistola contenti, Apostolus hanc iterum ad eosdem scripsit in cuius capite quinto, primò eos graviter increpat, quòd incestum hominem in suo coetu tolerarent, assensitque, tradendum esse Satanæ in interitum carnis, id est, excommunicandum esse majori excommunicatione: secundò, alios quoque palam criminòsos fratres Christianos vitari præcipit, ita ut cum eis nec cibum sumere licet, quasi dicat, hujusmodi peccatores Christianos excommuni-

can-

candos esse. Et non loquor (inquit Paulus) & de peccatoribus Gentilibus, fornicariis, avaris, ebriis, &c. Sed de Christianis quia de his, qui foris sunt, id est, extra Ecclesiam, quid mihi judicare? id est, non habeo potestatem, illos excommunicandi, etiam minori excommunicatione. Vel juxta sensum Abulens. sup. Matth. cap. 19. quæst. 63. quem etiam supra relati auctores admittunt, quænam utilitas mihi est, illos excommunicare, qui ad meam curam, & sollicitudinem non pertinent? Nam neque illi obediunt, neque excommunicationis sententia in alios ferenda est, quàm fideles, ut sic Paulus, non tam Ecclesiæ potestatem, quàm utilitatem, & opportunitatem in puniendis infidelibus neget, & ut Claud. Guiland. & Tietelman. ibidem advertunt, quasi supervacaneum censent, illis Christi leges imponere, qui nolunt eum recognoscere, & divino iudicio secundum opera eorum iudicandi servantur, vel eo ipso quo non credunt, jam iudicati sunt, ut dicitur Joan. 3. & optimè considerat Abulens. ubi supra.

Neque hæc expositioni repugnat Tridentin. Concilii auctoritas dicit. sess. 14. cap. 2. dum ex eodem loco Apostoli probat, Ecclesiam in neminem exercere iudicium, qui non sit per jam unam Baptismi in eam ingressus. Nam aperte constat, quod de iudicio spirituali Sacramenti Pœnitentiæ loquitur, de quo ibi sermo habebatur; de alio autem iudicio temporalis nihil dicitur: & secundum Cordub. dicit. dub. 5. pag. 502. vers. Concilium autem, Ecclesiæ potestatem non negat; sed quod de facto illud non exercet supra infideles, quia eis non predest, neque expedit regulariter, & præcipue tunc, tempore Beati Pauli, quando erant pauci credentes, & parva potestas temporalis de facto in Ecclesia, ut probat idem Abulens. sup. Matth. cap. 20. quæst. 96.

50 Et hoc etiam est, quod D. August. tradere voluit in sermon. 6. de puero Centurion. in argumento relato; debet enim intelligi, quod Ecclesia non habet hanc potestatem, non quidem juris, sed facti tantum, vel exercitii: vel quod non expedit eam nisi in Christianos regulariter exercere, & capropter utitur illis verbis: Ubi non est nobis data potestas, non facimus; ubi data est, non permitimus, quæ sic exponit Corduba supra, pag. 504. vers. Sed certe quamvis aliter accipiat D. Sor. in 4. dist. 5. q. 1. art. 10.

Ad tertium argumentum respondeo, quòd ubicumque infideles talia, & tam nefaria crimina contra naturalem legem, & rationem committunt, qualia hos Indos commisisse probavimus, aut alia, quæ etiam si leviora sint, eisdem adhuc principis juris naturalis repugnent, affirmare possumus, Ecclesiam, & Christianos Principes pro illis extirpandis suam auctoritatem interponere posse, & si ab eis, sufficienter moniti, non desistant, bello & armis eorum proterviam, & incorrigibilitatem punire, ut probant jura, auctores, & rationes, quas supra pro hac opinione perpendimus. Neque obstat, quod Ecclesia raro, aut nunquam hoc jure usa reperitur, quia id non tam ex defectu jurisdictionis, quàm potentie, voluntatis, aut opportunitatis processit, vel ne majora, & graviora damna, & scandala

sequerentur, ut sup. insinuavimus, & in termini nostræ quæstionis advertit Malferit. d. cons. 766. num. 769. Mart. dicit. cap. 24. num. 42. 44. & 58. & Cordub. d. dub. 5. pag. 503. & 504. de quo articulo latius in c. sequenti tractabimus.

Et ad illud, quod in eod. argumento adhibemus, adnotantes aliquando dari invincibilem ignorantiam in præceptis naturalibus, respondetur, id non procedere in his, quæ prioris classis dicuntur, qualia hæc sunt, quæ Indi committere infringebant, ut diximus sup. hoc. c. num. 32. Præsertim quod cum præsupponamus, eos, antequam hæc de causa bello infestentur, sufficienter, & pacificè prius de suis erroribus admonendos esse. De cuius monitionis requisitis plura doctè consensit Victor. in dicit. relect. 1. de Indis insularibus ex n. 34. Cordub. dicit. quæst. 57. dub. 6. & nos latius infra à hoc lib. cap. seq. trademus.

Denique non obstat quartum, & ultimum argumentum, & ex eo deductum, quòd non possunt infideles ob prædicta peccata puniri, cum id repugnet Evangelicæ prædicationis effectui, quæ antequam delicti porius purgat, & deler, quæ non vindicat, & magis per pacem, & mansuetudinem, quam per bella, cædes, & supplicia operatur. Respondetur namque, quod falsum esse, 53 supponere, quòd infideles ob peccata antiqua puniantur, cum potius illa illis divino, & humano iudicio remittenda, & condonanda esse dicamus, si Christianorum fidei, & monitionibus acquiescant, veteresque, spurcos, & crudelēs, & sceleratos vivendi mores, ac ritus depellant. Cæterum si adhuc in eis proterve persistere malint, neque spes sit, quod alia via se ad meliorem frugem convertent; tunc, ne damnum impunitum manens, in posterum protrahatur, ad ultionem, & punitionem etiam bello illato procedi posse proponimus: quod Malum enim (ait Casiod. lib. 3. variat.) cum perseverat, augetur, & remediabile bonum est in peccatum, accelerata correctio.

Neque est curandum quod præsentis infidelium indignatione, ut bene advertit Cordub. dicit. quæst. 57. dub. 5. pag. 504. vers. Sed certe, sed de majori fructu, eorum, & vel posterorum, ratio nabiliter sperato, sicut Doctores communiter dicunt de correctione fraterna. Nam fieri potest, ut ipsi postea edoceri, vel illustrati de suo errore placentur, & libenter antiqua viria, & idololatriam relinquunt: vel saltem, ut eorum posteri extræ ejusmodi scelera nati, id libentius faciant, & sanctioribus moribus instituti salventur.

Quod quod valde consonum est fini, & intentioni, 56 nique, quæ generaliter haberi solet in cuiuslibet delinquentis punitione. Teste enim Senec. lib. 1. de Ira circa fin. Nemo prudens punit, quia peccatum est, sed ne peccetur, & lib. 1. de Clementia, c. 21. In injuriis vindicandis hæc tria lex sequuta est, quæ Principes quoque sequi debent; aut ut eum, quem puniunt, emendet, aut ut pena ejus ceteros meliores reddat, aut sublatis malis scelerioribus ceteri vivant. Et secundum Quintilian. de declam. mar. 274. quod Omnis pœna non tam ad delictum pertinet, quàm ad exemplum. Quam sententiam optime etiam exprimit Pontifex in extravag. ut pœn. dum ait, compescendam esse malorum audaciam, ut saltem pœna formidine retrahantur a ne-

morum xlii.

illis, sicque boni sectando virtutem meliores effecti, non cogantur cum illis perire. Quod qui facere differunt, ignoscendo malis bonos perditum eunt, ut docet Salust. in fugur. & nocentes absolvendo, innocentes exitio tradunt, juxta sententiam D. Ambros. lib. 1. de offic. & plura alia, quae ad hoc expendant Joan. Nevizan. in Sylva nupt. lib. 1. a num. 71. Guillelm. Benedict. in c. Raynuntius de testament. verb. Mortuo, el. 1. & Ego in meo tract. de crim. par. vic. lib. 1. c. 1. Ac praeterea incidunt in suspitionem, quam Salvian. lib. 7. de gubernat. Dei, his verbis eleganter exponit: Potestas quippe magna, & potentissima, quae inhibere scelus maximum potest, quasi probat, debere fieri, si sciens patitur perpetrari. De qua etiam loquitur text. in c. consentire 83. distinct. c. ult. 23. q. 3. cap. praeterea 23. q. 8. Casiodor. lib. 5. var. epist. 39. & Julius Caesar. Roman. in libello de regimine Princip. c. 7. pag. 61.

CAPUT XVI.

De septimo titulo, qui ex causa praedicandae, & propagandae Christianae Religionis desumitur, & de Auctoribus, & argumentis quibus Indorum, & aliorum infidelium debellatio hoc praetextu facta probatur.

SUMMARIUM.

- 1 Fides propagandae causa infidelibus bellum indicii posse multi opinantur, quorum dicta sigillatim expendantur.
2 Indi, ex doctrina Joan. Majoris & aliorum, prius comprimendi sunt, ut fides inter eos seminari possit.
3 Fides, & Religio introducenda negotium non ubique eodem modo tractandum.
4 Barbaris ex sententia Alphonsi a Castro juste bellum inferitur, si sufficienter moniti suos errores non deponant.
5 Armis non debet sapiens uti, nisi cum alia remedia non proficiant.
6 Monitio, & suasio blanda punitionem praecedere debet.
7 Remediis severioribus uti non debet Princeps, nisi prius alia tentaverit, ex Seneca, & aliis.
8 Monitio canonica praecedens, justificat excommunicationem sequentem.
9 Reges Catholici summo studio curarunt, & curant ut Indi prius monentur, quam puniantur.
10 Protestatio, seu requisitio, quae ordinata fuit ad Indos ad fidem suadendos, & quod ejus auctor fuit Doct. de Palacios Rubios.
11 Ecclesia, & ejus alumni possunt, & debent fidem per totum orbem disseminare.
12 Christi praecipuum, de Fide ubique praedicanda, quomodo implendum sit.
13 Verbum Domini non esse alligatum, quo sensu scribat D. Paulus.
14 Evangelii, & Ecclesiae per omnem orbem dilatationem, multi ex Prophetis annuntiarunt.
15 Fidei ingens, & indesinens propagatio est unum ex signis verae Ecclesiae Dei.
16 Fidem inter Indos quantumvis barbaros, & remotos esse dilatandam, multis vaticiniis praedictum fuit.
17 Infideles non minus obligati sunt ad fidem sibi propositam accipiendam, quam fideles ad eam praedicandam, & extendendam.
18 Fides est medium simpliciter necessarium ad salutem animarum.

- 19 Infidelitatis peccatum gravissimum est, & quare.
20 Fides non potest a Christianis extendi, nec ab infidelibus audiri, nisi plures Praedicatores ad hoc mittantur, sufficienti auxilio muniti.
21 D. Pauli locus ad Rom. 10. expenditur.
22 Infideles, qui nihil de vera fide audierunt, qualiter excusentur.
23 Reges Hispaniae, & eorum vassalli magnam laudem merentur ob curam dilatandae Fidei Catholicae per Novum Orbem.
24 Principes sunt ministri, & vindicet Dei contra eos, qui male agunt, vel ejus nomen, & fidem recipere nolunt.
25 Bellum jure moveri potest contra eos, qui suis Principibus non obediunt, & multo magis contra rebelles Deo.
26 Causa Dei non debet esse pejoris conditionis, quam hominum.
27 Deo proximus ille habetur, qui ejus Majestatem vindicat.
28 Malos qui puniunt, & percussit in eo, quod mali sunt, Deo gratissimus est.
29 Cap. si Ecclesia, cap. duo ista 23. q. 4. & cap. quod sicut de elect. explicantur.
30 Caritas est proprium Christianorum bonum.
31 Animarum convertendarum zelus Deo gratissimus est, & in quibus potissimum eminare debet.
32 Isaiae locus cap. 24. vers. 27. exponitur.
33 Deum in doctrinis & in Insulis maris glorificat, qui fidem per varias, & remotas Orbis plagas extendit.
34 D. Chrysostomi verba expendantur, quibus super omnia curandum esse infidelium conversionem enixe suadet, Et num. 36.
35 Christus ascendens in caelum, praecipuum propagandi Evangelii tanquam ultimum, & omnino servandum, & implendum Apostolis injunxit.
36 Divi Chrysostomi confirmatio.
37 Testatorum morientium ultima verba, fideicommissa vocantur, & magis haeredes obligare videntur.
38 Fideicommissa, & commendationesque morientium, naturali jure, & pudore implementum postulant.
39 S. Franciscus Xaverius quam anxie pro fide propaganda, & animabus Indorum convertendis laboraverit, & laborari ab omnibus debere, censuerit.
40 Infideles convertendi cura praecipue tangit Romanum Pontificem, & Christianos Reges ac Principes.
41 Regum Christianorum summam sollicitudinem in dilatatione, & exaltatione cultus divini collocat Dio. Augustinus.
42 Reges Catholici Hispaniae non tantum ex caritate, sed ex obligatione justitiae tenentur fidem inter Indos pro viribus propagare, & conservare.
43 Fides, & Religio Christiana inter Indos, ob varias rationes, sine aliquo militari apparatu, & terrore, praedicari & conservari potuisse, non videtur.
44 Alexand. VI. R. P. Bulla concessionis Indiarum, earundem debellationem, & acquisitionem permittit, ad meliorem fidei praedicationem, & propagationem.
45 Indos non aliter potuisse ad fidem converti, quam si prius domarentur, & debellarentur, multi auctores expressè testantur.
46 Hispanos excusat Thomas Bocius, & Calistus Ramirez, quod aliquando in Indos se invicem, quoniam ob feritatem eorum, aliter ad fidem, & meliorem videndi normam reduci non poterant. Et num. 49.
47 Religionis negotium non est omnibus temporibus, & locis eodem modo tractandum.
48 Joan. Boterus quid sentiat de ingenio Indorum, & de modo praedicationis, & conversionis eorum.
49 In eo, quod Novus Orbis fuerit sub unius principis potestate, divina dispositio agnoscitur.
50 Novi Orbis acquisitionem divina providentia per Hispaniae Reges factam agnoscit Benzonius, quoniam Indi aliter ad Evangelii doctrinam disponi non possent.

- 51 Cura cui competit de spiritualibus, temporalia, quae ad ea ordinantur, disponere potest.
52 Potestas, ad quam pertinet finis, potest etiam curare, & disponere de mediis.
53 Consequenti concessio tam in spiritualibus, quam in temporalibus actionibus, ea omnia concessa videntur, sine quibus ad illud perveniri non potest.
54 Finem ad aliquid, quae sunt instituta, secundum ea, quae ille exigit, ordinari & extendi debent.
55 Finis prior est intentione, & intellectione, licet posterior in executione.
56 Fine adeptio non est multum curandum de mediis ad illum requisitis.
57 Architectus qualiter se habeat in domus dispositione, & constructione.
58 Reges nostri ad modum Architecti omnia necessaria ad Indorum meliorem conversionem disponunt.
59 Religionis observatio, & amplificatio est summum hominum bonum, & Regorum fulcrum, & praecipua Regum, & Imperatorum cura, Et num. 61.
60 Theodosius Imper. Religionis curam, & augmentum sibi suis moriens praeeuntem commendavit.
61 Novella Theod. & Valent. notabilia verba expendantur.
62 Romani ob curam, & cultum religionis ad summum tanti Imperii fastigium pervenisse dicuntur.
63 Bella, quae Reges religionis tuende, aut propagandae causa suscipiunt, valde pia, & laudabilia judicantur.
64 Guillelm. Benedict. notabilia verba referuntur de laude bellorum contra infideles, & idololatrias.
65 Urbano II. R. P. orationem pro bello contra infideles habente, audita fuit vox de caelo, quae illud approbavit.
66 Reges potenter, potenter fidem introducere debent.
67 Bellum pro fide, aut contra excommunicatos, qualiter fieri posse dicit Franc. Arias.
68 D. Joan. Bapt. Valenzuela in explicatione loci Cicerois, de bello pro fide suscipiendo, notatur.
69 Fides solum apud Christianos pro religione accipitur, proprie tamen fadera, & aliorum, promissorumque constantiam significat.
70 Romani fadera, & conventiones etiam cum hostibus initas religiosissime observabant.
71 Justus Lipsius indistincte probare videtur bellum, quod inferitur Barbaris a nostra religione abhorrentur.
72 Reges divinae potentiae famulari debent ad Dei cultum maxime dilatandum, ex Valerio, & D. August. Caesarem circa religionem extendendam, & peregrinarum religionum sectatores debellandos.
73 Religionem propriam defendere, & pro ea contra alias bella suscipere, communis omnium gentium natura, & conditio esse videtur Cicero, cujus verba referuntur.
74 D. Eulogii testimonium de pietate bellorum contra impios, & infideles expenditur.
75 Justinianus Imperator se ipsum laudat ob bella, quae pro religione amplianda suscepit.
76 Lex 2. tit. 23. part. 2. primam causam justae belli in eo constituit, quod pro amplianda fide, & religione suscipitur.
77 Cap. si non ex fidei 23. q. 4. expenditur, ubi Dio. Gregor. valde commendat bella a Gennadio pro religione dilatanda suscepta.
78 Gennadius Exarchus Africae quis fuerit, quo tempore vixerit, & qualiter sapiens a D. Gregorio laudari meruerit.
79 Cap. dispar. 23. q. 8. inducitur, & expenditur pro justitia belli contra infideles, qui fidem sibi praedicatam recipere nolunt.
80 Ecclesia hodie, eam majorem potestatem, & auctoritatem habet, quam olim, majori etiam vi contra infideles procedere potest, Et num. 90.
81 Finis seculorum, de quibus D. Paulus agit 1. Corinth. 10. jam deveniunt.
82 Praedicatores nostri temporis cur in virtutibus, &

- miraculis non sint parvis potentia cum antiquis.
84 Cap. si Ecclesia, cap. non invenitur, cap. displicet 23. quest. 4. in quibus D. Augustinus agit de differentia status & potestatis Ecclesiae, ponderantur, & illustrantur, & num. sequentibus.
85 Nabuchodonosoris historia, duo tempora Ecclesiae designat, secundam D. August.
86 Ecclesia hodie, quia majores vires habet, non tolerat ritus infidelium, quos olim tolerabat.
87 Apostolorum tempore sola patientia, & humilitate voluit Christus mundum convertere.
88 Pontificis Romani olim sub Ethnici Imperatoribus constituti potestate sua plene non utebantur.
89 Patria Saurea verba referuntur.
90 Hereticos, & Schismaticos hodie flammis, & aliis suppliciiis punit Ecclesia, cum olim communionem privaret.
91 Communionis Sacramentalis privatio, quae poena olim esse remissiva.
92 Temporibus suis omnia conveniunt, & secundam eorum varietatem statuta quoque humana varianda, & accommodanda sunt.
93 Evangelium ipsum secundam differentiam temporum varia praecipua de illis circa conversionem infidelium.
94 Parabola Evangelii Lucae 14. de patre familias, non solum vocantis, sed etiam compellentis, designat coactionem, qua Ecclesia hodie uti potest in conversione infidelium.
95 Cap. displicet 23. quest. 4. & cap. 1. 23. quest. 6. expendantur.
96 Gentes qualiter Deus vocaverit ad Ecclesiam, ex sententia Thom. Bocii, & aliorum.
97 Indorum, & aliorum Barbarorum conversio, quia aliqua coactione eget, refertur ad tertiam legationem Parabola D. Lucae, Et num. 100.
98 Mag. Fr. Lud. Legionensis qualiter exponat tres vocationes, seu legationes Parabola D. Lucae.
99 Sequitur expositio.
100 D. Paul. ad Ecclesiam Dei venire coactus est, plus ceteri in ea profuit.
101 Cap. quis nos 23. quest. 4. cap. 1. 23. quest. 6. cap. displicet 24. quest. 4. ubi D. August. agit de coactione D. Pauli. perpenduntur, & exarantur.
102 Conversio ad fidem, sive Fidei receptio per aliquam vim indirectam, vel coactionem elicitam, non est reprobanda.
103 Cap. vides 23. q. 6. c. quid faciet 23. q. 4. & alia similia expendantur.
104 Rationis forma in vi appetitiva solet imprimi ex actibus voluntariis.
105 Infideles gravioribus tributis, & pensionibus onerari possunt, ut ad fidem alliciantur.
106 Conversio infidelium per vim coactionem facta magnum fructum saltem in eorum filiis, & posteris operabitur, qui voluntarie fidem recipiunt.
107 Constantinus, & alii Imperatores pluribus praemiis, & panis infideles ad fidem profitendam adduxerunt.
108 Leges, quibus Imperatores Romani hereticos, & infideles ad fidem adigebant, B. August. valde commendat.
109 Carolus Magnus plura bella movit adversus infideles idololatrias, horum Hadriani R. Pontificis.
110 Justinianus Imperator Paganos, & hereticos, ex suo Imperio ejecit.
111 Judaeos qualiter Sisebutus Rex Hispaniae, & Dagobertus Galliae, & plures alii Reges a suis regnis, si baptizari nolent, ejecerint.
112 Judaeos a suis regnis non tantum Reges Christiani, verum & Tiberius Imper. exulare iussit.
113 Hispaniae Reges olim peculiare juramentum praestabant, de Judaeis in suis regnis non permitendis.
114 Concilium Toletanum, quod induxit juramentum de Judaeis expellendis, a multis laudatur.
115 Reges Catholici Hispaniae Ferdinandus & Elizabeth, & Emmanuel Lusitanis, qualiter Judaeos, & Mauros a suis regnis ejecerint.